

Interview: Nettie Kramer

Interview met Colette de Bruin

‘Ik ben een andere taal gaan spreken’

Colette de Bruin is een bekend gedragsdeskundige op het gebied van autisme. Ze schreef er verschillende boeken over en bedacht de methodiek ‘Geef me de 5’. Waar komt haar interesse voor autisme vandaan, zijn haar inzichten in de loop van de tijd veranderd en wat moeten begeleiders weten over het omgaan met kinderen met autisme?

Interview

Waar en hoe is jouw aandacht voor autisme begonnen?

‘Eigenlijk al in de wieg. Toen ik mijn eerste boek schreef, kwam ik erachter dat mijn vader autisme moest hebben. Eerder had ik het echt niet in de gaten. Mijn vader was mijn vader; ik wist niet beter! Hij was een vrolijke en gezellige man, maar ook erg star en punctueel. Ik hoefde het bijvoorbeeld niet in mijn hoofd te halen om later dan het afgesproken tijdstip thuis te komen. Nog geen minuut later! Wij begrepen mijn vader niet goed, want hij kon

ook onvoorspelbaar boos worden. Ik werd de vrede-stichter thuis en probeerde de sfeer goed te houden. Onbewust leerde ik af te stemmen op mijn vader. Ik leerde als het ware twee talen spreken: mijn eigen taal en de “anti-communicatie”.

Pas toen mijn vader 65 was, kreeg hij de diagnose autisme. Hij dacht altijd dat hij de wereld moest veranderen, maar kwam er toen achter dat hij zélf moest veranderen. Hij vroeg mij of ik hem kon helpen. Ik heb hem toen heel veel stappenplannen en omgangsregels geleerd om hem te helpen bij wat hij niet vanzelf

aanvoelde. Hij kon bijvoorbeeld sociaal erg onhandig zijn; door deze aanpak werd hij veel socialer. Hij heeft daarna zelf ook nog veel mensen met autisme geholpen. Tot op het laatst heeft hij ook nog veel voor mijn nieuwe boek uitgezocht, dat over de verschillen tussen mannen en vrouwen met autisme gaat. Hij moest namelijk altijd wat te doen hebben.'

Wat zijn dan verschillen tussen mannen en vrouwen met autisme?

'Het brein van mannen is meer gericht op taken en feiten, terwijl vrouwen meer gericht zijn op de relatie. Autismen bij vrouwen werd eigenlijk nooit voldoende herkend, omdat vrouwen van nature meer gericht zijn op mensen, socialer zijn en zich meer aanpassen, qua gedrag. Autistische meisjes slaan sociale situaties op als als-dan-formules: "Als de juf dit doet, dan moet ik dat doen." Ze denken veel meer na over de gevolgen van iets wat ze zeggen of doen voor andere mensen en kunnen daar lang over malen. Meisjes zonder autisme doen sociale dingen op gevoel, terwijl meisjes met autisme heel bewust over alles moeten nadenken en van daaruit bewust handelen. Dat kost extra veel energie en is erg vermoeiend.'

Gefragmenteerd informatie verwerken bij autisme.
Bron: De Bruin, C (2018). 'Psycho-educatie. Dit is autisme. Uitleg in beeld.' High 5 Publishers.

Hoe definieer jij autisme?

'Het heet officieel autismespectrumstoornis (ASS), maar ik zie het niet als een stoornis. Het is een informatieverwerkingsprobleem: de neuronenvaden in het brein zijn bij mensen met autisme chaotischer aangelegd. Die chaos kan in verschillende delen van het brein zitten of overal. Op de plek waar de meeste chaos in het brein zit, ontstaat ook de meeste storing. Is dat in de motorcortex, dan zie je dat mensen houderig lopen

Toen **Colette de Bruin** geboren werd, gaf haar vader haar moeder een cactus cadeau. Colette: 'Jarenlang heb ik mij afgevraagd: waarom een cactus? Toen mijn vader uiteindelijk de diagnose Syndroom van Asperger kreeg, heb ik hem gevraagd: "Jij gaf mama een cactus bij mijn geboorte cadeau, want...?" Hij antwoordde: "Nou logisch toch meisje, mama werd heel druk, omdat jij werd geboren. En een cactus hoef je geen water te geven." Zo ben ik, zonder dat ik het wist, opgevoed door een vader met autisme.' Colette werkte jarenlang in zorg en onderwijs met mensen met autisme. Het was haar grootste uitdaging om hen te begrijpen en hun tolk te zijn naar de buitenwereld toe. Ze publiceerde diverse boeken en houdt regelmatig lezingen over autisme.

of overal tegenaan botsen. Is het gebied net achter de oren meer chaotisch opgebouwd, dan hebben ze meer moeite met het herkennen van sociale informatie. De structuur van het brein zie je dus terug in het gedrag. We hebben eigenlijk allemaal weleens last van een storing die de informatieverwerking kan belemmeren, of zoals ik het ook wel noem: we hebben allemaal onze eigen streepjescode, waarbij "streepjes" staan voor kenmerken van autisme. Maar kinderen met autisme hebben meer streepjes en daar hebben ze ook meer last van. Een voorbeeld. Als ze te veel prikkels krijgen, kan hun hoofd te vol raken: er kan niets meer bij. De overprikkeling kan zich vervolgens uiten in probleemgedrag.'

Er zijn verschillende visies op en verklarende theorieën van autisme. Hoe kijk jij naar autisme?

'Ik zie autisme als een atypische ontwikkeling, die een gevolg is van hoe het brein is georganiseerd. Door de

meer chaotisch aangelegde neuronnenpaden komt “losse” informatie soms helemaal niet aan in het bewuste brein. Informatie kan echt op “rotondes” blijven hangen of verdwijnen in een “doodlopend pad”, waardoor je als leraar of als ouder kan denken: maar dat had ik toch gezegd?

Kinderen met autisme kunnen dus hulp nodig hebben bij de informatieverwerking. Veel van deze kinderen hebben bovendien meer tijd nodig om zich sociale regels eigen te maken. Daardoor ontwikkelen zij zich trager. Dat heeft niets met intelligentie te maken, maar met keihard moeten werken om de wereld te begrijpen en te ordenen.

De context speelt een hele grote rol bij de ontwikkeling van kinderen met autisme. Hoe talig is deze bijvoorbeeld en kunnen volwassenen in die omgeving zichzelf en kinderen ondertitelen?

Wat bedoel je met ‘ondertitelen’?

‘Dat je taal geeft aan wat voor kinderen nog geen betekenis heeft. Dat je bijvoorbeeld vertelt wát je gaat doen en hóé. Op Kinderopvang De 5 in Doetinchem, waar gewerkt wordt volgens de methodiek *Geef me de 5*, doen ze niet anders. Jonge kinderen kunnen zich nog niet goed inleven in de ander en rekening houden met elkaar. Zij hebben ook de duidelijkheid van de anti-communicatie nodig. De pedagogisch medewerkers leren de kinderen regels die ze cognitief begrijpen. Bijvoorbeeld voor als ze speelgoed willen van een ander kindje. Dan is de regel dat je vraagt: “Mag ik dit?” Is het antwoord “ja”, dan tel je tot drie. Daarna mag je het speelgoed pakken. Is het antwoord “nee”, dan ga je wat anders doen.

Wat je emotioneel en empathisch nog niet kan, daar heb je ondertiteling bij nodig. En iemand die je helpt met ondertitelen, bijvoorbeeld met zo’n regel. Daarmee creëer je rust.’

Hoe kwam je op het idee om *Geef me de 5* te schrijven?

‘Toen ik startte als pedagogisch medewerker werkte ik bij MEE (een ondersteuningsorganisatie voor mensen met een beperking, red.). Daar begeleidde ik een meisje met PDD-NOS – nu heet dat ASS. Ik ontdekte dat dit meisje ’s morgens vroeg steeds heel erg aan het klieren was. Ze zat al om half acht aan tafel, maar pas om vijf voor acht gingen ze daar eten. Ik stelde voor om haar pas om vijf voor acht aan tafel te zetten, zodat ze meteen kon eten. Probleem opgelost. Ze had te veel kliertijd vooraf. Niet-ingevulde tijd is kliertijd, ontdekte ik toen.

Op dat moment dacht ik: deze doelgroep is leuk, die is niet lastig, die kan ik helpen! Ik ben toen alle boeken gaan lezen die ik over autisme kon vinden in de bibliotheek – dat waren er destijds zes. Daarna zei ik tegen mijn man: “Hier wil ik echt iets mee doen!” Mijn

man en ik begeleidden toen ook al pleegkinderen; dat hebben we uiteindelijk zo’n veertig jaar gedaan. Daar waren ook vaak kinderen bij die achteraf de diagnose autisme kregen. Pleegkinderen zijn vaak beschadigde kinderen die moeten dealen met het gegeven dat hun ouders niet goed voor hen kunnen zorgen. Als je een hechtingsstoornis én autisme hebt, dan heb je wel een pakketje. Ik heb vaak mijn neus gestoten met het opvoeden van al die kinderen in ons huis, maar al doende leer je. Ik besloot daar een boek over te schrijven, want dat was er nog niet, en heb daar vijf jaar over gedaan. Dat was *Geef me de 5*. Ondertussen zijn we twintig jaar verder en is de methodiek steeds verder ontwikkeld en wetenschappelijk onderbouwd.’

Bron: De Bruin, C. (2020). 'De aanpak bij autisme volgens de Geef me de 5-methodiek. Uitleg in beeld.' High 5 Publishers.

Geef me de 5 (geefmede5.nl) is een wetenschappelijk gefundeerde methodiek die ouders en professionals praktische handvatten biedt voor de omgang met mensen met autisme.

Geef me de 5 bestaat uit een *visie*, *kennis* en *aanpak*. Een belangrijk onderdeel van de *visie* is dat je ongunstig gedrag als een hulpvraag ziet. Met *kennis* van autisme kijk je naar het gedrag. Je achterhaalt de oorzaak en past daar je *aanpak* op aan. Je reageert dus niet op het gedrag zelf, maar op wat daaronder zit.

Vijf vragen

Als dingen onduidelijk zijn voor een leerling met autisme, dan kun je hem op weg helpen met behulp van de volgende vijf vragen (die hij aan zichzelf kan stellen): WAT is mijn taak, HOE voer ik hem uit, WAAR vindt het plaats, WANNEER moet ik het doen en WIE is erbij betrokken?

Wat maakt deze methodiek uniek?

'Geef me de 5 is de enige methodiek die puur vanuit de praktijk is opgebouwd, dus niet top-down maar bottom-up. Ze is toepasbaar voor alle gebieden van het leven: op school, thuis en in het werk. De rode draden – de visie, de aanpak en de kennis (zie kader, red.) – zijn eenduidig, evenals de vijf vragen. Iedereen die een informatieverwerkingsprobleem heeft en gebaat is bij duidelijkheid, kan ze gebruiken. Ook mensen met niet-aangeboren hersenletsel, mensen met dementie, opvoeders van jonge kinderen enzovoort. Dat vind ik de kracht van mijn methodiek. Tegelijkertijd maakt deze ook maatwerk mogelijk. Elk kind is immers uniek.'

Wat moeten begeleiders en leraren weten over het omgaan met kinderen met autisme?

'Je moet onder meer weten: Wat moeten leerlingen leren? Hoe moeten ze dit leren? Hoe moeten ze informatie categoriseren? Doordat de geheugenopslag rommelig is bij kinderen met autisme, is het belangrijk eerst oude informatie op te halen. De nieuwe informatie kan dan aan de oude worden geplakt. Het directe instructiemodel werkt op die manier. Maar als ik video-opnames maak op scholen, zie ik daar niet altijd iets van terug. Ervaren leraren weten dat ze veel moeten herhalen. Een schemaatje is vaak nog beter voor kinderen met autisme. Het is ook belangrijk om complete informatie te geven, zodat kinderen precies weten wat er van hen gevraagd wordt en wat de bedoeling is.

Bij de kennisoverdracht zou ik als leraar minder verhandelend in de instructie zijn en meer kernachtig werken. Deze kinderen hebben behoefte aan een duidelijk stappenplan. Een mindmap werkt bij hen heel goed.

Als wij maar blijven praten, is dat ingewikkeld voor kinderen met autisme

Het doel van school is dat kinderen uiteindelijk zelfstandig functioneren en dat ze zich goed kunnen redden in de maatschappij. Dat gaat van persoonsafhankelijk naar structuurafhankelijk tot zelfstandig functioneren. Hoe bereik je dat in je klas? Daar moet je over nadenken. Zijn de leerlingen compleet afhankelijk van jou of leer jij ze het zelf te doen? Als wij maar blijven praten, is dat dikwijls heel ingewikkeld voor kinderen met autisme, vooral als er steeds maar nieuwe woorden komen. Een visuele tussenstap helpt deze leerlingen verder. Leg bijvoorbeeld opdrachtenkaartjes klaar, met daarop een taak en eventueel een korte instructie met een voorbeeld. Dan kunnen ze zelf verder werken en ontwikkelen zij meer zelfstandigheid, zelfredzaamheid en eigenwaarde.

De acht storingen die in het brein van iemand met autisme kunnen optreden. Bron: De Bruin, C. (2017). 'Dit is autisme. Van hersenverwerking tot gedrag.' Graviant Educatieve Uitgaven.

Tip van de redactie! In het januari-nummer van 'Beter Begeleiden' staat een recensie van Colettes 'Strategiekaarten huiswerk. Zelfstandig plannen maken en leren.' Je vindt deze in de materialenbank op lbbo.nl.

Wat verder nog belangrijk is en de meeste leraren wel weten – maar niet altijd linken aan het ongewenste gedrag van leerlingen – is dat niet-ingevulde tijd dus kliertijd is. Er is dan veel onduidelijkheid. Die niet-ingevulde tijd kun je met de vijf vragen (zie kader op pagina 8, red.) opvullen: Wat ga je doen? Hoe ga je het doen? Waar ga je het doen? Wanneer (en hoelang)? En met wie?

Als kinderen thuis huiswerk maken, hebben ze ook structuur nodig. Niet voor niets heb ik, na jarenlange ervaring met huiswerkbegeleiding, samen met Anouk op de Weegh-de Bruin een boek uitgebracht met daarin strategiekaarten voor allerlei soorten huiswerk (zie kader met tip van de redactie, red.).

Wat leerlingen met autisme uiteindelijk vooral van begeleiders en leraren nodig hebben, is dat deze weet hebben van de storingen die de informatieverwerking belemmeren en de gevolgen daarvan, zoals: taal letterlijk nemen, chaotische opslag in het geheugen, sociale onhandigheid, gevoeligheid voor overprikkeling. En ook dat ze er creatieve oplossingen voor kunnen bieden. Kinderen doen het niet expres verkeerd! Er zit altijd een hulpvraag achter. Als je naast kinderen kunt staan, heb je het eigenlijk al gewonnen.'

Zijn jouw inzichten over autisme in de loop der tijd veranderd?

'In mijn eerste boek, *Geef me de 5*, heb ik eigenlijk niets veranderd sinds 2004. Ik las het weer eens na tien jaar

en het klopte eigenlijk allemaal nog. Dat is ook wel logisch, want mensen met autisme zijn natuurlijk ook niet veranderd. Ik heb destijds niet geprobeerd een theorie te bedenken, maar ik sloot aan bij wat ik zag en ervoer. De wetenschappelijk onderbouwing voor mijn aanpak en methodiek kwamen eigenlijk pas later. Dr. Fabienne Naber deed vanuit de Erasmus Universiteit een grootschalig onderzoek naar de effectiviteit van *Geef me de 5*. Vervolgens hebben we samen gekeken naar hoe het gedrag van mensen met autisme verklaard kan worden vanuit het brein. Dat leidde tot mooie nieuwe oplossingen voor problemen die leerlingen met autisme kunnen ervaren.'

Je begeleidt veel leraren in het primair en voortgezet onderwijs bij het omgaan met kinderen met autisme. Altijd met video. Wat valt jou op?

'Onderwijsprofessionals merken dat filmbeelden hen echt kunnen helpen bij het beter begeleiden van kinderen met autisme. De "streepjescode" van ieder uniek kind zie je op beeld goed terug. Je kunt zien hoe het staat met zijn sociale en schoolse vaardigheden, zijn zelfredzaamheid en ik-bewustzijn. Ook zie je of een leerling zich veilig voelt.

Naar aanleiding van de filmbeelden kun je als begeleider of leraar besluiten om je handelen aan te passen. Een voorbeeld. Signaleer je bij het analyseren van de beelden dat een kind veel herhalende handelingen laat zien, dan kan dit een teken zijn dat hij behoefte heeft aan meer duidelijkheid en voorspelbaarheid. Dan weet je dat je dit dus moet gaan bieden.'

Is autisme nog steeds een taboe?

'Gelukkig niet en daar heb ik aan kunnen bijdragen! Maar er valt nog een wereld te winnen waar het gaat om bewustwording. Bovendien hebben nog niet alle onderwijsprofessionals het begeleiden van leerlingen met autisme in de vingers. Ik help er graag aan mee om hier verandering in te brengen, met lezingen, cursussen en de post-hbo-opleiding *Geef me de 5*. Ik gun iedere leraar – en begeleider – dat hij zich handelingsbekwaam hierin voelt.'

Nettie Kramer

Nettie Kramer is redactielid van 'Beter Begeleiden', zelfstandig beeldbegeleider in het onderwijs (zbo'er) en interim-leraar.